aukščio. Pilkapis buvo suartas sodinant mišką, jame ženklios 3 iškastų duobių žymės; papėdę juosia žiedinio griovio įdubos. Pilkapis 7 yra 3 m į ŠR nuo pilkapio 6. Sampilas deformuotas arimo, sulėkštėjęs ir plokščiu viršumi, 5,5 m skersmens, 40 cm aukščio, papėdę juosia žiedinio griovio įdubos. Pilkapis 8 yra 17 m į PR nuo pilkapio 4, 6 m į R nuo miško kvartalinės linijos. Sampilas nuvažinėtas ir truputį plokščias, 6–7 m skersmens, 40–50 cm aukščio. Papėdę juosia žiedinio griovio įdubos. Pilkapis 9 yra 24 m į PR nuo pilkapio 8. Sampilas išgaubtu ir truputį suplokštėjusiu viršumi, nuvažinėtas kertant mišką, V šonas suartas. Jis 8–9 m skersmens, 50–60 cm aukščio. Papėdę juosia žiedinio griovio įdubos. Pilkapis 10 yra 37 m į R–PR nuo pilkapio 9. Sampilas priplota viršutine dalimi ir truputį deformuotas, suartas sodinant mišką, nuvažinėtas, 9 m skersmens, 50–80 cm aukščio. Papėdę juosia vos ženklios žiedinio griovio įdubos. Pilkapis 11 yra 86 m į PR nuo pilkapio 10. Sampilas truputį nuskleistas (suarti šonai sodinant mišką), išgaubta viršutine dalimi. Jis 11 m skersmens, 50–70 cm aukščio. Papėdę juosia žiedinio griovio įdubos.

Saugotina objekto teritorija užima 2,325 ha plotą. Šis naujai surastas pilkapynas datuojamas Rytų Lietuvos pilkapių kultūros pirmąja puse (IV–VI a.).

New Barrow Cemeteries in East Lithuania

By analysing old maps of Lithuania and LiDAR data and by visiting various E and central Lithuanian locations in 2017–2018, about 50 new barrow cemeteries and isolated barrows were discovered, the descriptions of some of them having already been included in a previous publication. This article presents the descriptions of 15 other newly identified barrow cemeteries and isolated barrows.

A large barrow cemetery, Naraginė I, was discovered near Luokesa (Molėtai District) (Figs. 1–4). Larger groups of barrows were also identified in the SE part of the Dieveniškės appendix (Šalčininkai District) (Gureliai and Ureliai barrow cemeteries (Figs. 5–11)), to the SW of Liukoniai (Širvintos District) (Užukamajis, Davonys I–II barrow cemeteries and two isolated barrows (Figs. 12–18)), and in the vicinity of Švenčionys District's Pabradė (Naujadvaris II barrow cemetery) (Figs. 19–21) and Sariai (Sariai–Laukiai I, Kasčiukai II, Peršaukštis–Kasčiukai IV, Sudota III barrow cemeteries and Kasčiukai II isolated barrow) (Figs. 22–34). An average size barrow cemetery was identified on the SW edge of the city of Vilnius (Figs. 35, 36). All of these newly discovered barrow cemeteries and isolated barrows date to the second half of the Iron Age (6th–11th centuries).

Vykintas Vaitkevičius,
Gediminas Petrauskas,
Aistė Petrauskienė

Archeologinių ir istorinių vietų žvalgymai 2016 m.

2016 m. liepos–gruodžio mėnesiais BRIAI ir LNM septyniolikoje Elektrėnų savivaldybės, Kėdainių, Kelmės, Kretingos ir Raseinių rajonų vietovių žvalgė 22 kultūros paveldo vertybių požymių turinčias vietas, aptiko 252 bronzos amžiaus – naujausių laikų archeologinius radinius, kuriuos perdavė į KšM, KM, LNM ir RKIM. Žvalgytų objektų koordinatės nurodomos LKS94 sistemoje.

Dainavos senkapiai, vadinami Prancūzų kapais (Elektrėnų sav., Kietaviškių sen.), yra

240 m į R nuo kelio Žikaronys–Poliesis, 330 m į V nuo Jagėlonių miško pakraščio, 1,2 km į PR nuo Žikaronių kaimo kapinių, Vytauto Ratkevičiaus sodybos V pakraštyje. Tai molinga 130 m ilgio (Š–P), 60 m pločio vidutinio statumo nežymiai iškilusiu viršumi kalva 6–9 m aukščio šlaitais. Anot sodybos šeimininko, ūkinėms reikmėms kasant netaisyklingą maždaug 2 m skersmens, apie 1,5 m gylio duobę (535321, 6063343), rasta žmonių kaulų ir dvi ar trys monetėlės. Žvalgant šią radimvietę, aptiktos trys kalvio darbo karsto vinys išplotomis galvutėmis.

Yra pagrindo manyti, kad miškingame Dainavos krašte kūrėsi kaip vieno iš didžiojo kunigaikščio dvarų – Žiežmarių (jų erdvėje buvo Žikaronys) arba Strėvininkų (jų erdvėje buvo Mantigailiškis) – valda, kuri ilgainiui perėjo į didikų arba bajorų rankas. 1571 m. Stanislovas Rudnickis Dainavą pardavė Stanislovui Olukavičiui, o šis 1575 m. – Denisui Fedorovičiui; 1682 m. Dainavoje, dėl kurios kilo Žikaronių ir Mantigailiškio dvarų šeimininkų ginčas, gyveno šeši Žikaronių valdiniai.

Jagėlonių miško radimvietė, vadinama Akopų sala (Elektrėnų sav., Kietaviškių sen.), yra 17 kvartale, tarp Dainavos ir Šakaldonių, 370 m į Š nuo Dėlinio ežero, Vuolastos upės dešiniajame krante (iki melioracijos kalvą supo tik pelkėtos žemumos). Tai 160 m ilgio (R–V kryptimi), 120 m pločio, 5–7 m aukščio smėlio kalva vidutinio statumo šlaitais, tarybinės okupacijos metais tankiai apsodinta eglėmis. Kalvos P papėdėje yra šešių viena šalia kitos iškastų, dabar užslinkusių žeminių (*akopų*) grandinė, kuri tęsiasi ŠV–PR kryptimi; iš R pusės (nuo pelkėtos žemumos), atrodo, būta pylimėlio.

Pirmoji žeminė, esanti grandinės PR gale (536668, 6062472), yra 3,5x12 m dydžio (pailga ŠV–PR), apie 50 cm gylio; antroji – 3x3 m dydžio ir 1–1,2 m gylio; trečioji – 2,5x2,5 m dydžio ir 1–1,2 m gylio; ketvirtoji – 3x2,5 m dydžio ir 30–50 cm gylio; penktoji – 3x3 m dydžio ir 70–80 cm gylio; šeštoji – 2,8x2,5 m dydžio, 70–80 cm gylio.

Žvalgant žemines metalo ieškikliu, ties ketvirtosios PV kampu surastos I Pasaulinio karo metų vokiečių „Mauserio“ ar kulkosvaidžio šovinių 4 tūtos. Šie radiniai slūgsojo ir toliau, kylant į kalvos šlaitą – 1919 m. vasarą, Nepriklausomybės kovų įkarštyje, Akopų saloje, matyt, vyko lietuvių ir lenkų karių susirėmimas ar netgi kautynės.

Ilgametis vietos eigulys iš Šakaldonių Bronius Kirčius neprisiminė ir jo tėvas Antanas, gimęs, gyvenęs ir miręs Šakaldonyse nežinojo, kas ir kada šioje saloje kasė žemines. Vadinasi, Šakaldonių gyventojai šioje nuošalioje miško vietoje slapstėsi nuo seno (beje, senasis ir vienintelis kelias į Akopų salą vedė būtent iš Šakaldonių pusės). Tai, jog žeminės iškastos salos papėdėje, o ne viršuje, netiesiogiai patvirtina, kad jos nebuvo skirtos kovai.

Jagėlonių miško Lietuvos partizanų žeminės vieta ir viduramžių radimvietė yra 1,3 km į Š–ŠR nuo Dėlinio ežero, miško 10 kvartale, smėlingoje kalvelėje tarp pelkių. Kalva 55 m ilgio (Š–P kryptimi), 11,5–20 m pločio, nežymiai riesta. Apie metrą iškilusioje vidurinėje jos dalyje yra 5x3,2 m dydžio (pailga Š–P kryptimi), apie 1,8 m gylio žeminės duobė (536940, 6063356) (1 pav.), kurią juosia vidutiniškai 2,4 m pločio, 50–60 cm aukščio žemių pylimas; PV kampe būta 1,5 m pločio įėjimo, o ŠV kampas apardytas arba ten buvo šaudymo anga.

Žvalgant metalo ieškikliu prie žeminės aptikti 4 neiššauti pistoleto kulkosvaidžio šoviniai, vieno tokio pat iššauto šaudmens tūtelė, geležinė keturkampė sagtis, kriauninio peilio dalis (2 pav.) ir kitokių partizaninio karo laikotarpio radinių. Žeminė siejama su Lietuvos kariuomenės viršilos, Vietinės rinktinės kario, Vilniaus apygardos 5-osios Lietuvos laisvės

1 pav. Jagėlonių miško Lietuvos partizanų žeminė iš P. V. Vaitkevičiaus nuotr.

Fig. 1. The Jagėlonys forest Lithuanian partisan dugout, as seen from the S.

armijos apylinkės 4-ojo (Semeliškių) bataliono vado Antano Galinio-*Juodos Kaukės* (žuvo 1945 m. liepos 1 d. Jagėlonių miške) vadovaujamais partizanais.

Už 9,3–17,6 m į R–ŠR nuo žeminės duobės ŠR kampo aptiktos I Pasaulinio karo metų 4 tūtos, kurios laikytinos 1919 m. vasaros kovų lenkų fronte pėdsaku. Be to, už 15,6 m į PR nuo įėjimo į žeminę, po miškožemio sluoksneliu, 15 cm gylyje, aptikta žalvarinė pasaginė segė su liežuvėliu; už 14,6 m į PV nuo segės rastas įtveriamasis peilis nulaužta įtvara, o už 4,7 m į R–ŠR nuo segės, jau pelkėtos žemumos paviršiuje slūgsojo XIV–XV a. I pusei būdingo pleišto formos plačiaašmenio kirvio (*skliuto*) ašmenys (3 pav.).

Ši radimvietė yra 2,5 km į PV nuo Bajorų (UK 22103), už 3 km į V–PV nuo Vindziulių kapinyno (UK 32639) ir prisišlieja arba patenka į istorinę šių dviejų gyvenviečių erdvę. Pasaginė segė, peilis ir kirvis primena suardyto kapo įkapes. Tai, kad visi šie dirbiniai rasti žemės paviršiuje, verčia atsargiai spėti, kad pirmieji šiuos radinius rado žeminės kasėjai – partizanai ir nusviedė į šalį.

2 pav. Jagėlonių miško su 1919 m. kova už Nepriklausomybę (21) ir Lietuvos partizanais (1–5, 14) siejami radiniai. V. Vaitkevičiaus nuotr.

Fig. 2. Finds connected with the 1919 struggle for independence (21) and Lithuanian partisans (1–5, 14) in Jagėlonys forest.

Šuolių (Vindziulių) radimvietė, vadinama Prancūzkapiu (Elektrėnų sav., Kietaviškių sen.), yra apie 70 m į P nuo lauko kelio į Bajorus atsišakojimo iš lauko kelio Šuoliai–Vindziuliai,

3 pav. Jagėlonių miške rasta segė, kirvio ašmenys ir peilio dalis iš viduramžių radimvietės. V. Vaitkevičiaus nuotr.

Fig. 3. A brooch, knife blade, and part of a knife from Medieval find spots in Jagėlonys forest.

4 pav. JAV kariuomenės uniformos saga iš Šuolių (Vindziulių) radimvietės. V. Vaitkevičiaus nuotr.

Fig. 4. A US Army uniform button from the Šuoliai (Vindžiuliai) find spot.

170 m į P–PV nuo A. Begansko sodybos, 660 m į R nuo Bajorų kapinyno (UK 22103). Prancūzkapis ir jo aplinka (iš viso 0,27 ha priesmėlio, vietomis priemolio dirvonas su žvyro priemaiša) buvo išžvalgytas metalo ieškikliu, tačiau archeologinę vertę turinčių radinių nerasta. Jeigu čia būta Rytų Lietuvos pilkapių, tai jų, matyt, neliko nė žymės.

Pasirinktinai tikrinant lauką, plytintį į P–PR nuo Prancūzkapio, aptikta kulka, 1918 m. pagaminto šaudmens tūta, išgaubta saga karpytais šonais ir Jungtinių Amerikos Valstijų kariuomenės uniformos saga (4 pav.) – kovų už Lietuvos Nepriklausomybę pėdsakas; šios uniformos 1919 m. į Lietuvą buvo atvežtos iš sandėlių Prancūzijoje, o Jagėlonių apylinkėse Lietuvos kariuomenės kariniai veiksmai prieš lenkus vyko tų pačių metų liepą.

Šilainių miško (Pušynės) Lietuvos partizanų stovyklavietės (Kėdainių r., Krakių sen.) žeminės I vieta yra 160 m į ŠR nuo Šilainių miško kvartalų 82, 83 ir 86 susikirtimo taško, 650 m į Š nuo eigulio V. Venslausko sodybvietės prie kelio Paliepiai–Vosbučiai, 83 kvartalo kirtime (474979, 6137048) (5 pav.). Žeminė buvo iškasta lygioje smėlingoje vietoje, 11 m ilgio (pailga R–V kryptimi), 6 m pločio, maždaug 1,1 m gylio. Iš trijų pusių (Š, R ir P) žeminės duobę supo iki 3,5 m pločio, vidutiniškai 90 cm aukščio žemių pylimai. Žeminė II buvo iškasta už 13 m į Š, 8 m ilgio (pailga Š–P kryptimi), 7 m pločio, 1,1 m gylio. Iš visų pusių žeminės duobę supa šiandien nuskleisti žemių pylimai. ŠR kampe – tiesus 4,4 m ilgio, 1,7 m pločio užslinkęs įėjimas, nukreiptas Š–ŠR kryptimi. Už 15–23 m į ŠR nuo šios vietos žemės paviršiuje rasta geležinės kapoklės galva ir keturkampė diržo sagtis.

Žeminės III duobė yra 27 m į ŠV nuo antrosios, ji 9,5 m ilgio (pailga Š–P kryptimi), 5,5 m pločio, 1,1 m gylio, su į P pusę nukreiptu tiesiu 3,5 m ilgio, 1,5 m pločio įėjimu PR kampe. Iš ŠV ir R pusių išliko žeminę supusių žemių pylimų žymės. ŠR ši žeminė kampe turėjo tęsinį (antrą 3x2 m dydžio patalpą?). Prie PR kampo rastos 2 stambios metalinio katilo šukės, 2 iššautos tūtos, metalinis užsukamas dangtelis (6 pav.). Žeminė IV buvo iškasta už 12 m į ŠR, lygioje vietoje, 8,5 m ilgio (pailga Š–P kryptimi), 6 m pločio, 1 m gylio. Apie 5,5x2,5 m dydžio duobės ŠR dalis likusi neiškasta arba buvo užpilta Atgimimo metais žeminės dugne, ŠV pusėje iš guls-

5 pav. Šilainių miško (Pušynės) Lietuvos partizanų žeminė I iš V. V. Vaitkevičiaus nuotr.

Fig. 5. Šilainiai forest (Pušynė) Lithuanian partisan dugout I, as seen from the W.

čių rąstelių statant 4,6 m ilgio (Š–P), 2,4 m pločio bunkerį su 1 m ilgio ir maždaug 1 m pločio įėjimu iš P pusės. Iš trijų pusių (P, V ir Š) žeminės IV duobę juosia vidutiniškai 2,5 m pločio, 60–80 cm aukščio žemių pylimėliai, ŠR pusėje yra dešimtis vidutiniškai 1,4x1,2 m dydžio, apie 50–60 cm gylio piltuvo formos apkasų.

Žeminės V duobė yra už 24 m į R–PR, ji U raidės formos, 11 m ilgio (pailga ŠR–PV kryptimi), 4 m pločio (pagrindinė dalis), 2–2,2 m gylio; su dviem 3–4 m ilgio, 1,5–2 m pločio tiesiais įėjimais. Žemių pylimėliai nuskleisti arba jų nebuvo. Š pusėje rasta iššauta tūta, masyvaus metalinio dangčio ar plokštės dalis.

Pušynės miške, maždaug 40 ha plote dar pastebėtos, iššvalgytos ir išmatuotos 5 bunkerių duobės ir 3 gynybinių įtvirtinimų vietos. Jos, taip pat žeminės siejamos su Lietuvos kariuomenės atsargos jaunesniojo leitenanto Vlado Pabarčiaus (1916–1945) vadovaujamos kuopos partizanais. 1944 m. gruodžio 16-osios rytą

6 pav. Šilainių miške (Pušynėje) tarp partizanų žeminių rasta katilo dalis. V. Vaitkevičiaus nuotr.

Fig. 6. Part of a kettle found between the partisan dugouts in Šilainiai forest (Pušynė).

juos puolė 13-ojo Vilniaus pasienio pulko 1-ojo bataliono ir mokomojo dalinio kariai ir užvirė mūšis, kurį su Kazio Bandžiaus-*Pakarklio* ir Antano Sibičio-*Ąžuolo* kovotojų pagalba partizanai temstant laimėjo. Pušynėje žuvo 12 partizanų (po mėnesio nuo sužeidimų mirė 13-oji auka); Juozo Paliūno-*Ryto* teigimu, okupantų, kurie kitą dieną Pušynėje atrado keturias įrengtas ir dvi nepabaigtas statyti tuščias partizanų žemines (jas išsprogdino), krito ne mažiau kaip 90 karių.

Papušynio miško Raudonosios armijos stovyklavietė, vadinama Karių birže (Kelmės r.,

Tytuvėnų apylinkių sen.), remiantis LiDAR duomenimis, aptikta 40 kvartalo vidurinėje dalyje, apie 5 ha plote abipus kelio Miškiniai–Medsodžiai, eglaitėmis apaugusioje lygumoje. Išliko ne mažiau kaip pusšimtis be aiškaus plano iškastų žeminių duobių, pvz.: 7,2 m ilgio (pailga R–V kryptimi), 4,8 m pločio, apie 1 m gylio, duobės dugnas viduryje iškilęs; įėjimo būta iš V pusės, tiesaus, 1,2 m ilgio, 1 m pločio (457488, 6159580); 10,8 m ilgio (pailga R–V kryptimi), 5 m pločio, 1,1–1,4 m gylio; įėjimo būta iš V pusės, tiesaus, 2 m ilgio, 1,3 m pločio. Iš Š ir P pusių šią žeminę saugojo net 5,7 m pločio, 80–90 cm aukščio žemių pylimai (457479, 6159661).

Metalo ieškikliu žemės paviršiuje ir po miško paklote aptikta keletas pavienių radinių: pradaryta konservų dėžutė, ženklintas aliuminio kamštelis, metalinis dangtelis, 2 vaistų buteliukai, šaukšto dalis. Šaukote gyvenantis Petras Dobrovolskis (84 m., kilęs iš Miškinių kaimo, gyvena Šaukote) patvirtino, kad būtent šioje vietoje 1944 m. vasarą buvo atsarginių Raudonosios armijos kareivių stovykla: „Įkasta kokį metrą ir daugiau apvaliais rąstais išbruk, ir daugiau stogą padaro, ir stogs užpilts žemėm, ir viskas."

1947 m. sausio 19 d. Bolius Butkus iš Miškinių saugumiečiams liudijo, kad tarp Raudonosios armijos kareivių blindažų rūpestingai paslėptą bunkerį turi Povilo Morkūno-*Drako* (1920–1953) vadovaujami partizanai. Kai partizanų mažai, jie būna, anot B. Butkaus, viename, o kai daug – dviejuose kituose bunkeriuose, iškastuose tarp kaimyninių blindažų 60 m atstumu vienas nuo kito; bunkeriuose telpa po 18–20 kovotojų.

Bunkerių duobių, kurias remiantis šiais duomenimis arba archeologiniais radiniais būtų galima susieti su Lietuvos partizanais, nerasta, todėl žvalgymus Papušynio miško stovykloje reikia tęsti.

Voveraičių (Aukštkalvių) miško Lietuvos partizanų bunkerio vieta (Kretingos r., Kretingos sen.) yra tarp Voveraičių, Aukštkalvių ir Žadeikių kaimų, 830 m į PR nuo kelio Kretinga–Salantai, miško 139 kvartale, metrą–du metrus virš aplinkinių pelkėtų žemumų iškilusioje molingoje salaitėje (336424, 6202462). 1998 m. savavališkus kasinėjimus čia surengė Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos Palangos skyriaus pirmininkas Juozas Zobernis. Norėta bunkerį atstatyti, tačiau sumanytojas mirė. Kai kurie radiniai: kirvis, pjūklo rankena, žibalinės lempos dalys, butelis su žibalu ir kiti vėliau pateko į KM. 2005 m. pastatytas granito paminklas su užrašu: „1950 01 10 žuvusiems partizanams J. Zoberniui ir A. Kiesui atminti."

2016 m. spalio 14–15 d. visuomeninės talkos dalyviai bunkerio vietoje išvydo žiojėjančią 7 m ilgio (pailga R–V kryptimi), 3,6 m pločio, giliausioje vietoje – 3,2 m gylio vandens duobę. Nusiurbus vandenį nustatyta, kad duobės dugne styro šeši 30–80 cm aukščio, 17–18 cm skersmens egliniai stulpai. Tarp stulpų nuo 1,2 iki 1,5 m atstumas (P kraštinėje vieno stulpo vidurinėje dalyje trūksta, todėl tarp stulpų PR ir PV kampuose yra 2,7 m). Į V nutolęs prie išėjimo esantis bunkerio stulpas nuo stulpų PV ir ŠV kampuose nutolęs atitinkamai 1,2 ir 1,4 m.

Bunkerio duobės dugne R pusėje aptikta dvigubo pjovimo beveik 3 m ilgio, 26 cm pločio, 3 cm storio sunykusi lenta ir 12 cm skersmens, 1,55 m ilgio nupjautas eglinis stulpelis. V pusėje aptiktos dar dviejų 25 cm pločio, 2,8 cm storio lentų liekanos (7 pav.).

Lentos buvo pašalintos, stulpai palikti vietoje ir į duobę pradėta pilti 1998 m. iškastas žemes. Metalo ieškikliais buvo tikrinamas ir nukasamų molio kalnų paviršius, ir į dugną sumestos žemės. Taip surastos kelios dešimtys sunykusių, surūdijusių vinių, dalis – užlenktais

galais. Sutvarkius duobę, žemės lygis virš stulpų galų pakilo 65–70 cm, bunkerio planą pasistengta išsaugoti (8 pav.).

Tvarkant bunkerio duobę, padarytas V sienos pjūvis. Nustatyta, kad įėjimas pjūvyje 32 cm gylio, 16 cm (dugne) – 76 cm pločio (viršuje), užpildytas pilka maišyta žeme su pavieniais angliukais; įžemis – rudas molis su balkšvomis priemaišomis ir pavieniais akmenėliais. V kryptimi (280°) nuo šios vietos 14 m tęsiasi vidutiniškai 80 cm pločio, 50 cm gylio įėjimo griovys su pylimėlio žymėmis Š pusėje. Čia likusi griovio dalis lūžta, pasisuka 260° kryptimi ir tęsiasi dar 25 metrus. Pabaigoje yra 2,3x1,4 m dydžio praplatėjimas.

Antrasis pjūvis padarytas įėjimo griovio posūkio vietoje. Nustatyta, kad pjūvyje griovys 59 cm gylio, 18 cm (dugne) – 68 cm pločio (viršuje), užpildytas pilka maišyta žeme su smėlio priemaišomis; tarpsluoksnis – 2 cm storio juodos žemės sluoksnelis. Nuodugniai iššvalgytoje artimiausioje bunkerio duobės ir įėjimo griovio aplinkoje jokių istorinę vertę turinčių radinių nerasta.

Nežinoma, kokių tiksliai istorinių žinių turėjo Voveraičių miško bunkerio kasinėtojas Juozas Zobernis. Šiandien istorinis pasakojimas

7 pav. Voveraičių (Aukštkalvių) miško bunkerio V galas: stulpų ir lentų liekanos iš R. V. Vaitkevičiaus nuotr.

Fig. 7. The W end of the Voveraičiai (Aukštkalviai) forest bunker: the remains of posts and planks, as seen from the E.

8 pav. Sutvarkyta Voveraičių (Aukštkalvių) miško bunkerio vieta iš R. V. Vaitkevičiaus nuotr.

Fig. 8. The Voveraičiai (Aukštkalviai) forest bunker site, as seen from the E after being put in order.

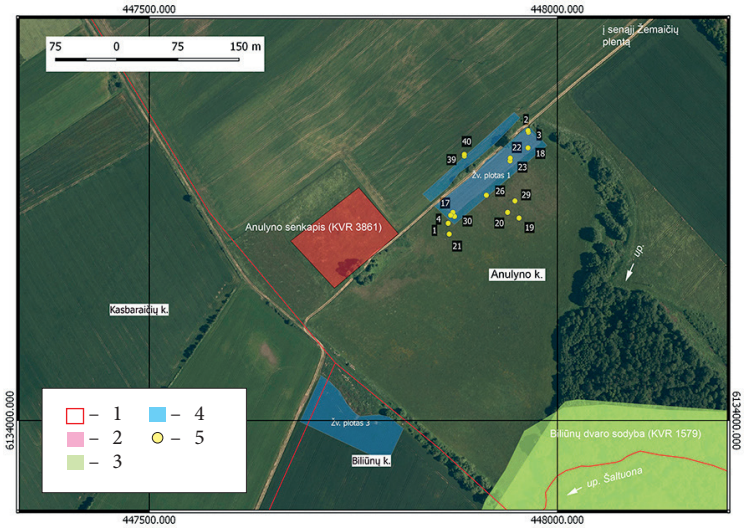

9 pav. Anulyno senkapis ir jo aplinkoje iššvalgyti plotai 2012–2013 m. ortofotografiniame žemėlapyje: 1 – gyvenviečių ribos; 2 – kultūros vertybės teritorija; 3 – kultūros vertybės apsaugos zona; 4 –2016 m. žvalgyti plotai; 5 – radiniai iš suardytų kapų. V. Vaitkevičiaus brėž.

Fig. 9. Anulynas cemetery and areas surveyed in its vicinity as shown on a 2012–2013 orthophoto map: 1 – the boundaries of the settlements; 2 – the territory of the cultural property; 3 – the protection zone of the cultural property; 4 – areas surveyed in 2016; 5 – finds from destroyed burials.

paremtas partizanų ryšininkės ir rėmėjos Severinos Žviklytės-Markaitienės (slapyvardis – *Pūstelnikė*), anuomet gyvenusios Voveraičiuose, 2,3 km į V nuo bunkerio, prisiminimais. Ji pasakojo, kad būtent šiame bunkeryje, kurio statybai lentų vežė ir vėliau krosnelę-viryklę mūrijo jos vyras, 1950 m. sausio 10 d. žuvo Žemaičių apygardos Kardo rinktinės Širvydo kuopos vadas Augustinas Kiesa-*Jūra* (g. 1922 m.) ir tos pačios kuopos partizanas Juozas Zobernis-*Ukmergis* (g. 1912 m.).

Apibendrinus visus archeologinius duomenis, palyginus juos su istoriniais prisiminimais, matyti akivaizdūs skirtumai: nei bunkerio vietoje, nei artimiausioje jo aplinkoje neaptikta radinių (tūtelių, kulkų arba granatų skeveldrų), kuriuos būtų galima laikyti 1950 m. sausio 10 d. įvykių pėdsakais; nerasta ir nė dalelės plytų, kurios buvo panaudotos partizanų krosnelės statybai. Tai verčia manyti, kad A. Kiesaus ir J. Zobernio bunkerio būta kitoje netolimoje vietoje. Apie 2,7x1,5 m dydžio Voveraičių miško bunkeris su prailgėjimu V pusėje (iš viso apie 5 m^2 naudingo ploto) ir iš jo vedantis 39 m ilgio apkasas su ugnies tašku turėtų būti siejamas su vienu iš 1944 m. rudenį – 1945 m. Kretingos ir Kūlupėnų apylinkėse veikusių partizanų būriu (grandimi arba skyriumi?), apie kurį šiandien trūksta istorinių žinių.

Gavus informacijos, kad **Anulyno senkapių** (Raseinių r., Raseinių sen.) (UK 3861) aplinkoje randama archeologinių radinių, ji žvalgyta metalo ieškikliu: už 65 m į ŠR nuo saugomos teritorijos R kampo esančiame 3 a nukultų žirnių lauke iššvalgyta 0,46 ha, už lauko kelio esančiame dirbamame lauke – 0,18 ha, o už 120 m į P nuo saugomos teritorijos P kampo, ant Kasbaraičių ir Biliūnų kaimų ribos iššval-

10 pav. Anulyno kapinyno paviršiuje rasta diržo sagtis su apkalu. V. Vaitkevičiaus nuotr.

Fig. 10. A belt buckle with a fitting found on the ground's surface in Anulynas cemetery.

gytas 0,56 ha dirbamų laukų plotas. Siekiant patikrinti, kuriomis kryptimis ir kokiu atstumu žemės paviršiuje dar esama archeologinių radinių, nenuosekliai taip pat žvalgyta į R nuo žirnių lauko esanti žvyringa aukštuma (9 pav.).

Žvalgant senovės laidojimo vietą Anulyne rasta 16 radinių, dar kelias dešimtis dirbinių, rastų žemės paviršiuje, patekusių pas senienų rinkėjus arba rastų vietos gyventojų, perdavė raseiniškis Rolandas Dumskis. Iš viso į LNM perduoti 66 archeologiniai radiniai: 10 peilių ir jų dalys, 8 diržų sagtys (dėmesį atkreipia prabangi V a. vidurio – VI a. pradžios sagtis su apkalu) (10 pav.), 6 ietigaliai ir jų dalys, įmovinis ir 3 plačiaašmeniai kirviai (11 pav.), 5 apgalvių plokštelės, 4 apyrankės, prūsų serijos akinė segė (A57 tipas, būdingas I a. III ketvirčiui) (12 pav.), 3 pasaginių segių dalys (13 pav.), 3 lietos plokštinės segės, skiltuvas, kabutis, gintaro karolis, geležinis kamanų apkalas su sidabravimo žymėmis (14 pav.), pentino žvaigždutė ir kai kurie kiti dirbiniai.

Pirmasis Anulyno kapinyną žvalgė ir trumpai aprašė Plembergo dvarininkas Tadas Daugirdas: „Kalnelis Šaltuonos krante prie Raseinių, kairėje pašto kelio iš Kauno į Raseinius pusėje. Esą ten randama bronzinių ir geležinių dirbinių. Apie tai girdėjau iš kelių žmonių“ (Dziennik

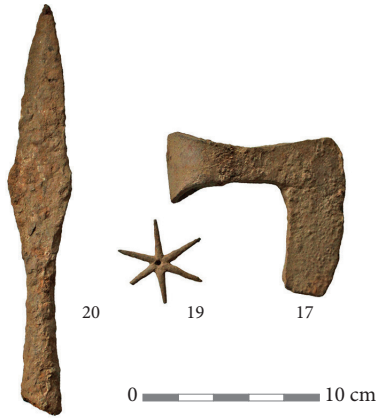

11 pav. Anulyno kapinyno paviršiuje rastas ietigalis, pentino žvaigždutė ir kirvis. V. Vaitkevičiaus nuotr.

Fig. 11. A spearhead, a spur rowel, and an axe found on the ground's surface in Anulynas cemetery.

12 pav. Anulyno kapinyno paviršiuje rasta prūsų serijos segė. V. Vaitkevičiaus nuotr.

Fig. 12. A Prussian series brooch found on the ground's surface in Anulynas cemetery.

13 pav. Anulyno kapinyno paviršiuje rastos pasaginių segių dalys. V. Vaitkevičiaus nuotr.

Fig. 13. Parts of penannular brooches found on the ground's surface in Anulynas cemetery.

14 pav. Anulyno kapinyno paviršiuje rastas kamanų apkalas. V. Vaitkevičiaus nuotr.

Fig. 14. A bridle fitting found on the ground's surface in Anulynas cemetery.

badań archeologicznych od 1.I.1881 do 1.I.1888, *VUB*, f. 1–397, l. 1).

Nors žinios apie Anulyną pateko į VAK archyvą, senovės laidojimo vieta toliau buvo ardoma: 1962 m. rugpjūčio 30 d. Raseinių rajono LKP komiteto Propagandos skyriaus vedėjas Č. Sabanskis, paskambinęs profesoriui Juozui Žiugždai, pranešė apie tai, kad netoli Raseinių imant žvyrą surasti žmonių griaučiai, o prie jų – radinių. Netrukus į vietą komandiruotas tuometinis Lietuvos TSR Mokslų akademijos Istorijos instituto jaunesnysis mokslo darbuotojas Mykolas Michelbertas čia atrado 3 arba 4 suardytų senojo geležies amžiaus kapų liekanų.

Po ilgos pertraukos 1986 m. archeologinius tyrinėjimus Anulyne surengė VDKM archeologas Virgilijus Valickis. Jis ištyrė 3 plotus (iš viso 47,5 m^2) ir aptiko juose 6 kapus be įkapių; ant lauko keliuko atsitiktinai rado V–VI a. apyrankę storėjančiais galais, todėl kitais metais šie tyrimai tęsti. Visiems 4 naujiems plotams (iš viso 25 m^2) vieta buvo parinkta taip nesėkmingai, jog galutinė archeologo išvada skelbė: „Anulyno senkapis, kaip archeologijos paminklas, vertės neturi ir galima išbraukti iš saugomų paminklų sąrašų."

Apibendrinant ankstesnius ir 2016 m. surinktus duomenis galima teigti, kad Anulyno kaime, kurio vietoje anksčiau buvo Petkūniškių ar Perkūniškių palivarkas, mirusieji laidoti nuo pirmųjų amžių po Kr. iki XVII–XVIII a.: senojo geležies amžiaus pilkapiai apėmė viršutinę kalvos dalį, o viduriniajame, vėlyvajame geležies amžiuje ir ankstyvaisiais viduramžiais kapų (XIV a. – degintinių) būta šlaituose, arčiau bevardžio kanalu tekančio Šaltuonos intako. Nors toje pačioje vietoje dar rasta ir XV a. būdingų lietų plokštinių segių, didžioji radinių dalis iš naujųjų laikų kapų kilę iš kalvos viršaus, žvyrduobių ir jų aplinkos. Dalis tų kapų galėjo būti įrengti pilkapių vietoje. Be to, apie XVII–XVIII a. čia dar būta sodybos, ką rodo keletas šio laikotarpio LDK ir Livonijos šilingų (tarp jų ir reta Jono Kazimiero šilingo Berzaunės klastotė).

Kultūrinę, istorinę ir mokslinę žvalgytos vietos reikšmę didina tai, jog viduramžiais čia galėjo būti laidojama LDK ir (arba) Žemaičių žemės diduomenė. Tokį spėjimą, kylantį iš archeologinių radinių pobūdžio, sutvirtina Bilevičių dvaro sodybos kaimynystė ir istorinis Žičkiškės kaimo pavadinimas *Lietkaimis*.

Aukštuoliukų dvarvietė (Raseinių r., Pagojukų sen.) yra 150 m į V nuo Budraičių kelio, 440 m į P nuo Gavrilčiko sodybos, 1,2 km į P–PR nuo kelio į Budraičius atsišakojimo iš vieškelio Raseiniai–Vosiliškis. Tai dirbama molinga maždaug 300 m ilgio (R–V kryptimi), 250 m pločio kalva, kuri virš aplinkinių laukų iškyla apie 4–6 m, iš V pusės ji apsodinta liepomis. Kalvos viršuje matyti rudo molio ir priemolio, taip pat juodas kultūrinis sluoksnis su plytų ir čerpių duženomis, pavieniais akmenimis ir kitais radiniais (15 pav.).

Didelis čerpių duženų lizdas pastebėtas kalvos P (467175, 6148526), koklių, keramikos šukių ir kitokių griuvenų lizdas – Š pusėje

(467196, 6148555). Šioje vietoje aptikta daug plokštinių ir karnizinių koklių, tarp kurių būta XVI a. pabaigos – XVII a. herbinių koklių su raidėmis Z, M, B ir kapo atvaizdu (16 pav.). Kęstutis Katalynas nustatė, kad tai Bilevičių – vienos iš žymiausių Žemaitijos giminių ir su ja susijusių Andriuškevičių, Stankevičių, Daugirdų, Bagdonavičių, Salouchovų, Mąstvilų, Visockų, Žadeikų herbas (manoma, nehorodlinis, o vietinės kilmės asmenženklis).

Šaukoto valdą Bilevičių pirmtakui Biliui suteikė dar Lietuvos didysis kunigaikštis Kazimieras; 1690 m. Tendžiogalos valsčiaus padūmės mokesčio surašyme Aukštuolių dvaras vadinamas Viešvėnų tijūno Zigmanto Bilevičiaus nuosavybe, jo valdoje buvo 30 dūmų (*Zygmont Billewicz... z majętności Auksztul*). 1821 m. Grinkiškio parapijos vizitacijoje ir 1840 m. kariniame-topografiniame žemėlapyje Aukštuoliukai taip pat vadinami Aukštuoliais (XIX a. I pusėje palivarkas buvo jau Belazarų rankose).

Fliorencijos dvarvietė ir geležies amžiaus radimvietė (Raseinių r., Pagojukų sen.) yra tarp kelio Raseiniai–Vosiliškis ir patvenktos Luknės (Kaulakių tvenkinio), 520 m į R nuo kelio į Fliorenciją atsišakojimo iš minėto vieškelio (454247, 6143773). Tai dirbamas smėlingas laukas, kuriame matyti ir geltono, ir pilko priesmėlio. Pastarasis – kultūrinis sluoksnis su plytų ir čerpių duženomis, keramikos ir XVII a. II pusės – XVIII a. koklių šukėmis, stiklo gabalėliais. 1840 m. kariniame topografiniame žemėlapyje Fliorencijos dvarvietė vadinama Paluknės palivarku, tačiau istorinių šaltinių paieškas apsunkina tai, kad nuo XVI a. II pusės Palukniais vadinamų dvarų Luknės upelio pakrantėse būta net keleto.

15 pav. Aukštuoliukų dvarvietė iš ŠR. V. Vaitkevičiaus nuotr.

Fig. 15. Aukštuoliukai manor site, as seen from the NE.

16 pav. Aukštuoliukų dvarvietėje rastas Bilevičių herbinis koklis „Kapas“. V. Vaitkevičiaus nuotr.

Fig. 16. A Bilevičius armorial stove tile discovered at the Aukštuoliukai manor site.

Apie 50–60 m į P nuo dvaro sodybos radinių vietos, tame pačiame lauke, geltono smėlio plote rasta puikios būklės lankinė laiptelinė segė (17 pav.). A. Bliujienės teigimu, tai reta A133 tipo segė, datuojama B2 / C1 (apie 150–200 m.) laikotarpiu, liudijanti ryšius su vakarų baltų kultūros pasauliu. Jokių kitų archeologinių radinių aplinkoje nerasta. Gali būti, kad kitados šiame lauke buvo laidojama (senojo geležies amžiaus pilkapių vieta?) arba segė į dvaro gyventojų rankas pateko kaip senas ir gražus radinys.

0 3 cm

17 pav. Lankinė laiptelinė segė iš Fliorencijos radimvietės. V. Vaitkevičiaus nuotr.

Fig. 17. A ladder brooch from the Fliorencija find spot.

18 pav. Girdaičių aukojimo vietoje rastas žiedas pinta priekine dalimi. V. Vaitkevičiaus nuotr.

Fig. 18. A ring with a braided head that was discovered at the Girdaičiai offering site.

0 3 cm

Girdaičių aukojimo vieta, vadinama Pjauniais (Raseinių r., Raseinių sen.), pirmą kartą paminėta Žemės vardyno anketoje: „Pjauniai. Pelkės. Durpės. 5 ha, tarp Girdaičių ir Arškainių. Kasdavę senovėj durpes. Rasdavę senoviškų kirvių, šalmų ir Kaulyčia. Pjaunių pelkės dalis. Durpynas. 2,5 ha, tarp Arškainių ir Girdaičių. Čia randama kaulų.“ Apie trečiąją Pjaunių dalį – „Galinės (10 ha, tarp Arškainių ir Girdaičių)“ nepasakojama.

Pjauniai yra 150 m į R nuo Rimo Armono sodybos, 630 m į Š nuo kelio Raseiniai–Milašaičiai, 1,2 km į PR nuo kelio Raseiniai–Vosiliškis. Šiandien tai durpinga, lygi apie 7 ha ploto žemuma, kurios V pusė dirbama, o R – ganoma; iš R, P ir V Pjaunius juosia melioracijos grioviai.

Pasak R. Armono, kurio seneliai apie 1924 m. čia įkūrė viensėdį, Pjaunius žmonės

19 pav. Girdaičių aukojimo vietoje rasta apyrankė, segės dalis ir žiedelis. V. Vaitkevičiaus nuotr.

Fig. 19. A bracelet, part of a brooch, and a ring discovered at the Girdaičiai offering site.

0 5 cm

naudojo bendrai: malkoms buvo kertami krūmai, berželiai, drebulės, viena kita eglaitė. Kurui buvo kasamos ir durpės. Jų sluoksnis apie 1,5–2 m storio, o paskui „jau tokia įdomi žemė – kai šaltiena kažkokia; žmonės rasdavo nuodėgulių, anglių kokių“. Raseinių pieninė durpes kasusi dviejose vietose, Pjaunių PV dalyje – ten ilgainiui atsirado kūdros.

1968 m. Pjauniai buvo nusausinti, melioratoriai atrado daug medžio liekanų (kai kurių „atsikerpėjimų“ ilgis esą siekęs 6 m) ir „budelio kirvį“, kas verčia manyti, kad kalbama apie plačiaašmenį kovos kirvį. Vėliau čia neteisėtai veikė proftechninės mokyklos sąvartynas, durpės buvo kasamos miesto reikmėms.

Žvalgant Pjaunius metalo ieškikliu, Š jų dalyje rastas XIII–XIV a. žiedas pinta priekine dalimi (18 pav.), R pusėje, ganykla paversto durpyno paviršiniame sluoksnyje aptikta V–VI a. radinių: nežymiai praskėsta apyrankė storėjančiais galais, žalvarinis žiedelis ir lankinės segės palenkta kojele liemuo (19 pav.). Spėjimas, kad 3 šie radiniai išsidėstę R–V kryptimi pailgame ruože neatsitiktinai, pasitvirtino, nes už 74,5 m į V nuo segės, suarto durpyno paviršiuje, apie 15 cm gylyje aptikta geležinio pjautuvėlio dalis, už 13,3 m į V nuo jos – juostinis įmovinis ietigalis (20 pav.). Šioje vietoje buvo akivaizdu, kad senovės dirbiniai į paviršių išmesti į P nuo jų kasant melioracijos griovelį (drenažo vamzdeliams kloti?).

Kupsčių bronzos amžiaus radimvietė (Raseinių r., Pagojukų sen.) yra Zvėgių miško 28 kvartalo PV pakraštyje, 22,7 m į ŠV nuo vieškelio Raseiniai–Vosiliškis (462841, 6146110). Ji patenka į beveik taisyklingo stačiakampio formos 33x27 m dydžio (pailgas ŠR–PV kryptimi), 0,4–0,5 m gylio eglėmis apaugusio įgilinimo ribas. 2016 m. lapkritį šiame įgilinime, kuris laikytinas lentpjūvės vieta, Karolis Grinius rado 15,8 cm aukščio lauro lapo formos bronzinį įmovinį ietigalį (21 pav.), kuris Agnės Čivilytės duomenimis, datuojamas IV–V bronzos amžiaus periodu (1100–700 m. pr. Kr.) ir liudija ryšius su Vidurio–Pietų Vokietijos kraštais.

Jokių kitų radinių šioje vietoje ir artimiausioje aplinkoje, išskyrus II Pasaulinio karo sviedinių skeveldras, nerasta. Tikėtina, kad tai jau antrinė bronzos amžiaus dirbinio radimvietė, tačiau neabejotinai jis kilęs iš artimiausios apylinkės (palyginimui, už 590 m į PR yra ankstyvajam priešistorės laikotarpiui būdingas Zvėgių piliakalnis (UK 33317).

Puodžių (buvusi Liaubarų) bronzos amžiaus radimvietė I (Raseinių r., Pagojukų sen.). Kaimo gyventojas Raimundas Gavrilčikas saugo 3 akmeninių kirvių skeveldras ir trintuvo akmenį: pirmojo juodos spalvos su balkšvomis priemaišomis kirvio paviršius lygus, per skylę suskilusio kirvio išliko 10x4,5–5,8 cm dydžio, 5 cm storio ašmenų dalis, kurioje buvusi pradėta gręžti nauja 1,9 cm skersmens skylė (22

20 pav. Girdaičių aukojimo vietoje rastos pjautuvėlio ir ietigalio dalys. V. Vaitkevičiaus nuotr.

Fig. 20. Part of a sickle and a spearhead discovered at the Girdaičiai offering site.

0 10 cm

21 pav. Kupsčių bronzos amžiaus radimvietėje rastas bronzinis įmovinis ietigalis. V. Vaitkevičiaus nuotr.

Fig. 21. A bronze socketed spearhead discovered at the Kupsčiai Bronze Age find spot.

0 5 cm

0 5 cm

22 pav. Pirmasis akmeninis kirvis iš Puodžių bronzos amžiaus radimvietės I. V. Vaitkevičiaus nuotr.

Fig. 22. The first stone axe from Puodžiai Bronze Age find spot I.

0 5 cm

24 pav. Trečiasis akmeninis kirvis iš Puodžių bronzos amžiaus radimvietės I. V. Vaitkevičiaus nuotr.

Fig. 24. The third stone axe from Puodžiai Bronze Age find spot I.

0 5 cm

25 pav. Trintuvas iš Puodžių bronzos amžiaus radimvietės I. V. Vaitkevičiaus nuotr.

Fig. 25. A handstone from Puodžiai Bronze Age find spot I.

0 5 cm

23 pav. Antrasis akmeninis kirvis iš Puodžių bronzos amžiaus radimvietės I. V. Vaitkevičiaus nuotr.

Fig. 23. The second stone axe from Puodžiai Bronze Age find spot I.

pav.); antrojo, žalsvos spalvos, per skylę suskilusio kirvio (jo forma primena laivinius kovos kirvius) paviršius gludintas, išliko 12x4,5 cm dydžio, 6,5 cm storio ašmenų dalis (23 pav.); trečiojo, pilkos spalvos kirvio, paviršius lyg porėtas, per skylę suskilusio kirvio išliko 7x4,5 cm dydžio, 2,5–3 cm storio ašmenų dalis (24 pav.). Trintuvo akmuo balkšvas, 8x7,5 cm dydžio, 7,5 cm aukščio, darbinė plokštuma apie 4 cm skersmens (25 pav.).

Radėjas nelabai užtikrintai tvirtina, kad visi šie radiniai skirtingais metais buvo rasti dirbant žemę už 550 m į P nuo jo sodybos, atskiroje maždaug 230 m ilgio (pailga ŠR–PV kryptimi), 170 m pločio, apie 3–4 m aukščio dirbamoje kalvoje nežymiai iškilusiu viršumi (vidury je 467727, 6149043). Apžiūrint suartą pilkšvo, rusvo priesmėlio su nedidele žvyro priemaiša kalvos paviršių (kitados ji galėjusi būti užpelkėjusio ežero sala) radinių neaptikta.

Puodžių (buvusi Liaubarų) bronzos amžiaus radimvietė II (Raseinių r., Pagojukų sen.). Aukštuoliukų kaimo gyventojas Valentas Gavrilčikas saugo 2014 m. už 290 m į P–PR nuo kelio į Budraičius atsišakojimo iš vieškelio Raseiniai–Vosiliškis, arime prie Polikarpo Gry-

bausko sodybvietės (*Grybauskynės*; 467099, 6149562) rastą akmeninį kirvį. Jis melsvos spalvos, su balkšvomis priemaišomis, 9x3,2 cm dydžio, 4,2 cm storio, su 2–2,2 cm skersmens skyle, nudužusiais ašmenimis (26 pav.).

Raseinių geležies amžiaus radimvietėje, apie 600 m į Š–ŠR nuo senojo Žemaičių plento ir piliakalnio (UK 5564), lauke tarp miesto ribos ir Trupinėlių kaimo rasta 8,9 cm ilgio kryžinio smeigtuko dalis (27 pav.), tačiau tikslesnių duomenų apie radimvietę trūksta.

Tautušių bronzos amžiaus radimvietė, pilkapių vieta ir senkapiai, vadinami Velniaskynimu (Raseinių r., Pagojukų sen.). XX a. 4 dešimtmetyje Sodeikių dvare gyvenęs matininkas, Šiluvos ir Betygalos valsčių senovės tyrinėtojas ir senienų rinkėjas Marijonas Gorodeckis VAK pateikė įvairių archeologinių radinių sąrašą, kuriame pirmą kartą aprašė ir nupiešė bronzinį atkraštinį kirvį: „Rastas Tautušių k., Betygalos vls., Raseinių apskr. milžinkapyje „Velneskynimas“. Ten ir dabar yra kelių atskirų kapų žymės (kapai buvo apdėti akmenimis, dabar liko didesnieji). Visas kalnas išartas ir dabar apart puodo šukių beveik nieko neranda. Prieš [Pirmąjį] karą buvo rasti apykakliai. Minėtą kirvį perleidžiau į Kėdainių muziejų prie Apskrities valdybos kartu su kitomis senienomis“ (*VAK*, b. 81, l. 49).

Tautušių kirvis, vienų tyrinėtojų datuojamas viduriniu (1750–1300 m. pr. Kr.), kitų – vėlyvuoju bronzos amžiumi (1300–600 m. pr. Kr.), taip pat tiksliau nežinomomis aplinkybėmis Tautušiuose surastas bronzinis ietigalis, datuojamas bronzos amžiaus IV periodu (1100–900 m. pr. Kr.), daug kartų minėti archeologinėje literatūroje, tačiau tik kartą – 1967 m. nesėkmingai mėginta surinkti žinių apie šių retų dirbinių radimo vietą.

Velniaskynimas, pavadintas Velniauskienės kalnu, paminėtas Žemės vardyno anketoje,

0 5 cm

26 pav. Akmeninis kirvis iš Puodžių bronzos amžiaus radimvietės II. V. Vaitkevičiaus nuotr.

Fig. 26. A stone axe from Puodžiai Bronze Age find spot II.

0 3 cm

27 pav. Smeigtukas iš Raseinių geležies amžiaus radimvietės. V. Vaitkevičiaus nuotr.

Fig. 27. A pin from the Raseiniai Iron Age find spot.

nurodant, kad tai esąs „pirmutinis kalnelis nuo Tautušių į Š; toliau prasideda Papušynio kalnai“. Ši vieta buvo nustatyta į ŠR nuo kaimo, tarp vieškelio Raseiniai–Vosiliškis ir iš jo atsišakojančio kelio į Papušynį. Iš PV pusės vidutinio statumo šlaitu Velniaskynimo kalnas paaukštėja iki maždaug 6 m, čia plyti apie 350 (ŠV–PR)x 260 (PV–ŠR) m dydžio smėlinga aukštuma, kuri ta pačia (ŠR) kryptimi toliau aukštėja dar apie 5 m ir pavirsta apie 420x380 m dydžio vaizdinga plokštikalve (28 pav.). Joje žvalgant metalo ieškikliu, arimo pakraštyje, prie jo ribos su dirvonuojančiu lauku, 1,55 m atstumu vienas nuo kito rasti du įmoviniai kirviai (464526, 6147944). Už 20,7 m į Š nuo pirmojo iš šių kirvių dirvos paviršiuje aptiktas trečiasis įmovinis kirvis ir A114 tipo vietinio varianto labai profiliuota segė, datuojama B2b laikotarpiu (apie

28 pav. Tautušių archeologinė vieta (bronzos amžiaus radimvietė ir pilkapių vieta – nuotraukos antrame plane) iš PV. V. Vaitkevičiaus nuotr.

Fig. 28. The Tautušiai archaeological site (The bronze find spot and the barrow site are in the background.), as seen from the SW.

29 pav. Tautušių pilkapių vietoje rastas įmovinis kirvis ir lankinė segė. V. Vaitkevičiaus nuotr.

Fig. 29. A socketed axe and crossbow brooch discovered at the Tautušiai barrow site.

70–150 m.) (29 pav.). Be šių radinių, rastas vienas kitas naujųjų ir naujausiųjų laikų dirbinys: žiedas, krūtinės papuošalas arba jo dalis.

Žvalgant Velniaskynimo PV dalyje, žymesnių rezultatų nepasiekta. Tačiau būtent čia vietos gyventojai arime randa kaulų ir, kaip jie teigia, karstų liekanų. Menamos šios radimvietės – senkapių – ribos: 464313, 6147824 (V kampe), 464332, 6147864 (Š), 464392, 6147848 (R) ir 464370, 6147814 (P). Paskutinį kartą, 2015 m., čia aptiktos keturių suaugusių asmenų ir vaiko kaukolė. Paliekant šią radimvietę, rastas dar vienas vertingas radinys – A133 tipo lankinė segė (30 pav.), datuojama B2 / C1 laikotarpiu (apie 150–200 m.). Šis papuošalas, taip pat jau minėta labai profiliuota segė rodo Tautušių pilkapius buvus iš senojo geležies amžiaus pradžios. Jų ryšys su bronzos amžiaus dirbiniais ir naujųjų laikų kaimo kapinėmis – svarbus klausimas, į kurį turi atsakyti tolesni tyrinėjimai.

Tautušių miško Lietuvos partizanų bunkerio vietą (Raseinių r., Pagojukų sen.) parodė

30 pav. Tautušių archeologinėje vietoje rasta lankinė segė. V. Vaitkevičiaus nuotr.

Fig. 30. A crossbow brooch discovered at the Tautušiai archaeological site.

Vitalijus Lavreckis. Ji yra apie 1,5 km į PR nuo Tautušių ir tokiu pačiu atstumu nuo Zvėgių kaimo, pelkėtame miško 31 kvartale.

Spąstų, kitaip Vilkų kalva, vadinama smėlinga apie 70 m ilgio (pailga Š–P kryptimi), 60 m pločio, apie 2–3 m aukščio (aukštėja Š kryptimi) nuolaidžiame ŠV kalvos šlaite, tarp daugelio lapių ar usūrinių šunų urvų vieta – maždaug 2,8 m ilgio (ŠV–PR kryptimi), 2,3 m pločio bunkerio duobės liekanos (464489, 6145712). Duobė net iki 1,7–1,9 m gylio perkasta lobių ieškotojų, ŠV pusėje iš kraštų virsta degėsiai ir pavienės anglys; ant krašto sudėti metaliniai radiniai – trys 40–50 cm ilgio, 8–11 cm skersmens vamzdžiai riestais galais (vienas iš jų – perdegęs). Matyt, tai būta sudedamo krosnelės dūmtraukio. Ketvirtasis vamzdis pastebėtas už 12 m į P nuo bunkerio duobės, kartu su perrūdijusios geležinės statinės (naudotos kaip krosnelė?) liekanomis. Ant bunkerio duobės ŠV krašto rastos dvi iššautos Mosino karabino tūtos.

Pasakojama, kad tarybiniai kariai šio bunkerio daug kartų nesėkmingai ieškojo. Tačiau konkretesnio istorinio pasakojimo apie šią vietą nėra. 1944 m. rudenį į mišką išėjo daugelis Tautušių kaimo vyrų, tačiau žvalgytas bunkeris yra nedidelis, be gynybinių įtvirtinimų žymių, todėl, matyt, buvo įrengtas vėlesniu partizaninio karo laikotarpiu. Tikėtina, kad čia 1948–1949, 1949–1950 m. arba vėlesnę žiemą leido Viktoro Bakanausko-*Vytauto*, Stanislovo Satkaus-*Vytenio* arba Alberto Stoškaus (Stoškevičiaus)-*Duano* vadovaujami Prisikėlimo apygardos Maironio rinktinės Mindaugo tėvūnijos partizanai.

Zvėgių pilkapių vieta (Raseinių r., Pagojukų sen.). Betygalos valsčiaus archeologinių radinių sąraše, kurį XX a. 4 dešimtmetyje M. Gorodeckis pateikė VAK, yra prie senųjų Zvėgių kaimo kapinių (463646, 6145023) buvusių pilkapių aprašymas (*VAK*, b. 81, l. 47). Atsižvelgiant į sėkmingus Tautušių pilkapių vietos žvalgymus, nuspręsta metalo ieškikliais patikrinti į P, PV ir V nuo minėtų kapinių esantį vos iškilusį suartą priemolio lauką. Jame vyravo buitinės šiukšlės ir II Pasaulinio karo metų 75 mm sviedinių skeveldros, karabinų šovinių tūtelės. Vienintelis archeologinis radinys – Jono Kazimiero šilingas.

Remiantis žvalgymų duomenimis, pasiūlyta Dainavos senkapiams, Jagėlonių miško Lietuvos partizanų žeminės vietai ir viduramžių radimvietei, Voveraičių (Aukštkalvių) miško Lietuvos partizanų bunkerio vietai ir Girdaičių aukojimo vietai suteikti teisinę apsaugą, taip pat patikslinti Anulyno senovės laidojimo vietos ir Šilainių miško (Pušynės) Lietuvos partizanų stovyklavietės ir kautynių vietos teritorijų ribas. Dar 8 vietose reikia atlikti žvalgomuosius tyrinėjimus ir tęsti žvalgymus.

The 2016 Surveys of Archaeological and Historical Locations

In 2016, the BRIAI and the LNM surveyed 22 sites possessing features of a cultural heritage property at 17 locations in Elektrėnai municipality and Kėdainiai, Kelmė, Kretinga, and Raseiniai Districts and discovered 252 archaeological finds. A proposal was made to grant legal protection to five sites possessing archaeological and historical value, to correct the territorial boundaries of two, and to conduct field evaluations and continue the surveys of another eight. The following Raseiniai District locations merit separate mention: Kupsčiai forest where a Bronze Age spearhead was discovered (Fig. 21), Tautušiai barrow site and the Fliorencija find spot where rare Old Iron Age brooches were found (Figs. 17, 28–30), an ancient burial site in Anulynas that dates to the early 1st – first half of the 2nd millennium (Figs. 9–14), the

Girdaičiai offering site in a wetland where 5th–6th-century and 13th–14th-century finds were discovered (Figs. 18–20), a Raseiniai cruciform pin find spot (Fig. 27), and the 16th–17th-century Aukštuoliukai manor site, the historic property of the Bilevičius family (Figs. 15, 16). Stone axe and handstone find spots were also recorded (Figs. 22–26).

14th–15th-century finds were discovered at the site of a Jagėlonys forest Lithuanian partisan dugout (Elektrėnai Municipality) (Figs. 1–3), a Lithuanian partisan campsite and the location of their 16 December 1944 battle with the Soviet occupying army were identified in Šilainiai forest (Kėdainiai District) (Figs. 5, 6), and a partisan bunker site in Voveraičiai forest (Figs. 7–8). Separate finds attesting to the Lithuanian struggle for independence were also discovered (Fig. 4).

Vykintas Vaitkevičius

Žvalgymai Birštono, Prienų ir Raseinių rajonuose

2018 m. rugpjūčio–lapkričio mėnesiais BRIAI trylikoje Birštono savivaldybės, Prienų ir Raseinių rajonų vietovių žvalgė 14 kultūros paveldo vertybių požymių turinčių vietų, aptiko 10 geležies amžiaus – naujausių laikų archeologinių radinių, kuriuos perdavė saugoti į LNM ir RKIM.

Birštono pilkapynas (Birštonas) yra centriniame miesto parke – pušyne tarp Kęstučio, Algirdo ir Pušyno gatvių, už 250 m į V nuo Nemuno kairiojo kranto, 1,2 km į Š nuo Birštono piliakalnio ir papėdės gyvenvietės (UK 16507). Užfiksuota ne mažiau kaip 13 pilkapių, kurių sampilai nuo 5,5 m skersmens, 50 cm aukščio (IV pilkapis – 501845, 6052535) iki

1 pav. Viena Birštono pilkapių grupių (pilkapiai X–XIII) iš P. V. Vaitkevičiaus nuotr.

Fig. 1. One of the Birštonas barrow groups (barrows X–XIII), as seen from the S.

12x11 m dydžio, 1,5–1,8 m aukščio (XIII pilkapis – 502040, 6052364) (1 pav.). Dideli atstumai tarp pilkapių verčia manyti, kad senovės laidojimo vieta kitados užėmė didelį plotą. Atidžiai iššvalgius visą parką, pilkapių arba jų liekanų gali būti rasta daugiau.

Bačkininkų miško pilkapis (Prienų r., Ašmintos sen.) yra 310 m į R nuo kelio Kaunas–Alytus, Bačkininkų miško 69 kvartale, ant nedidelės smėlingos aukštumos (497740, 6063823). Sampilas 14,5x14 m dydžio (nežymiai pailgas ŠV–PR kryptimi), 2–2,2 m aukščio, viršuje plokščias, įdubęs (su 1 m skersmens, apie 30 cm gylio duobele) (2 pav.). Į R nuo pilkapio užfiksuota 3x2,15 m dydžio, 1,1 m gylio Lietuvos partizanų bunkerio duobė su 6,5 m ilgio L formos įėjimo grioveliu, tačiau istorinių duomenų apie šią vietą trūksta.

Naravų pilkapynas (Prienų r., Balbieriškio sen.) yra Prienų šilo 87 kvartale, miško kelio Paduoblis–Naravai V pusėje (497855, 6049026). Pirmasis sampilas 9,5x9 m dydžio, apie 50 cm aukščio, suplokštėjęs; antrasis – 11,5 m skersmens, 0,8–1 m aukščio, aplinkui jį žymus griovys (3 pav.). Į PV nuo pilkapių, kiek aukštesnėje